

Handreiking biedt hulp bij gebiedsgericht grondwaterbeheer

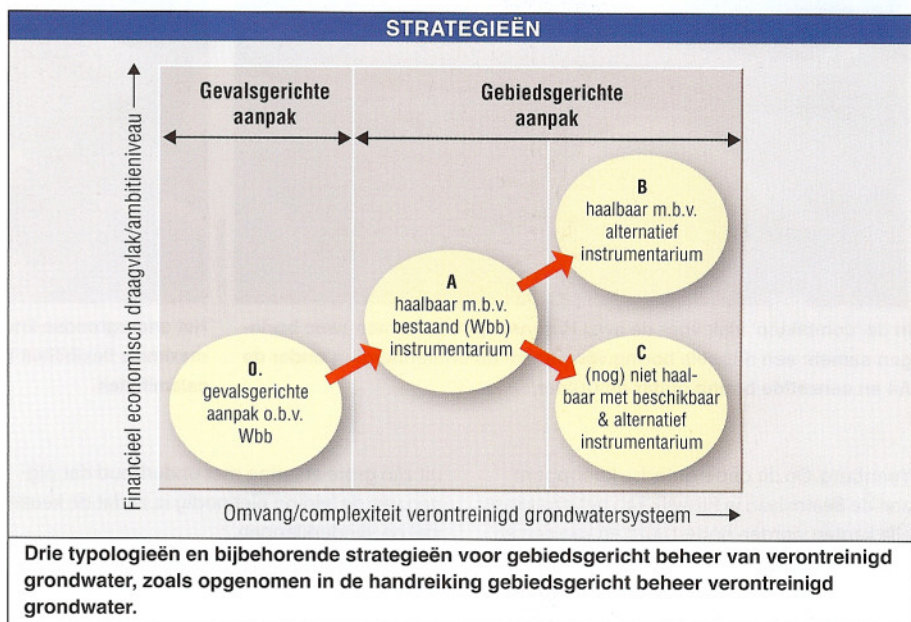
Gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater kan op verschillende schaal plaatsvinden. Onderzoek heeft geresulteerd in een handreiking die drie situaties beschrijft met bijbehorende strategieën.

IR. L. SCHIPPER / IR. P.J. DE BRUIJN /
IR. P. KERKHOVEN MBA

De komst van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de grondwaterrichtlijn leidt naar verwachting tot nieuwe kaders voor de kwaliteit van water en grondwater. Daardoor is er hernieuwde aandacht voor grootschalige grondwaterverontreinigingen onder industriegebieden, in steden en in landelijk gebied. Begin 2005 heeft een consortium van tien partijen, waaronder gemeenten, een provincie, een milieudienst en het Havenbedrijf Rotterdam, besloten onderzoek te verrichten naar de wenselijkheid en mogelijkheid om grootschalige en complexe grondwaterverontreinigingen gebiedsgericht te beheren. Gebiedsgericht beheer van (verontreinigd) grondwater klinkt eenduidig. Het kan in de praktijk echter om geheel verschillende opgaven gaan. Ook de waterbeheerder krijgt hier in toenemende mate mee te maken.

Verontreinigingssituaties

Sommige typen grondwaterverontreiniging zijn al langer in beeld bij grondwaterbeheerders. Dit betreft met name de grootschalige diffuse verontreinigingen vanuit de landbouw en kleinschaliger verontreinigingen bij (of soms in) grondwaterbeschermingsgebieden. Deze verontreinigingsituaties zijn ook relevant in KRW-verband. Andere situaties zijn tot op heden echter voor veel waterbeheerders buiten beeld ge-

bleven. Dit betreft gevallen van grondwaterverontreiniging met mobiele componenten, die onder de werkingssfeer van de Wet bodembescherming (Wbb) vallen. Tot dusverre ging men er vanuit dat deze verontreinigingen inclusief de pluimen met het Wbb-instrumentarium gesaneerd zouden worden. Voor sommige situaties is dit nog steeds mogelijk, maar in veel gevallen niet: de grondwaterverontreinigingen hebben een zodanige geografische omvang en complexiteit dat de Wbb met haar gevalsgerichte benadering geen soelaas meer biedt. Alleen gebiedsgericht beheer kan nog voor een oplossing zorgen. Met zo'n oplossing worden echter wel diverse andere beleidsterreinen beïnvloed zoals waterbeheer (kwalitatief en kwantitatief), duurzaam energiebeleid (koude- en warmteopslag en koudeonttrekking), en ruimtelijk ontwikkelingsbeleid (gebieds- en projectontwikkeling).

Handreiking

Het onderzoek 'gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater' is ondersteund door MMG Advies, dat op basis van de resultaten een handreiking heeft ontwikkeld voor gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater. De Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem heeft cofinanciering verleend. In de handreiking is een typologie van drie situaties ontwikkeld, afhankelijk van de omvang en complexiteit van de verontreinigingen en de financiële economische dynamiek in het gebied. Op basis van deze situaties zijn drie typen strategieën beschreven.

Wanneer de gevalsgerichte benadering volgens de Wbb niet meer voldoet, proberen over-

heden gebiedsgericht beheer bijvoorbeeld te regelen via het waterplan. Dit kan alleen als aan diverse randvoorwaarden is voldaan, waaronder een sterke stedelijke dynamiek in de boven- en ondergrond. In andere gevallen zoekt men naar nieuwe kaders om gebiedsgericht beheer te organiseren, zoals de KRW. Dit lijkt een oplossing als het mogelijk is het beheer op te nemen in stroomgebiedbeheersplannen. Het is daarvoor wel noodzakelijk dat het gebiedsgericht beheer wordt gedefinieerd in een planfiguur 'met status', van waaruit kan worden toegeleverd aan een stroomgebiedbeheersplan. Een gemeentelijk rioleringsplan heeft die status, een gemeentelijk waterplan is geen formele planfiguur en heeft die status niet. Het is wel mogelijk onderdelen van een waterplan over te nemen in een provinciaal planfiguur zoals een grondwaterplan of een omgevingsplan. Vanuit deze planfiguur kunnen zij vervolgens worden opgenomen in het stroomgebiedbeheersplan.

Bestuurlijke samenwerking

Gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater is dus geen zaak meer voor alleen de bodemsector, maar ook van sectoren zoals, milieu, water, energie, ruimtelijke ontwikkeling en economie. In plaats van sectoraal beleid is integraal beleid noodzakelijk. Voor de watersector betekent dit dat gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater ook op zijn agenda komt te staan en een plaats moet krijgen in de relevante planfiguren zoals waterplannen, waterhuishoudingplannen, grondwaterbeheerplannen en stroomgebiedbeheersplannen.

Op dit moment is nog weinig ervaring opge-

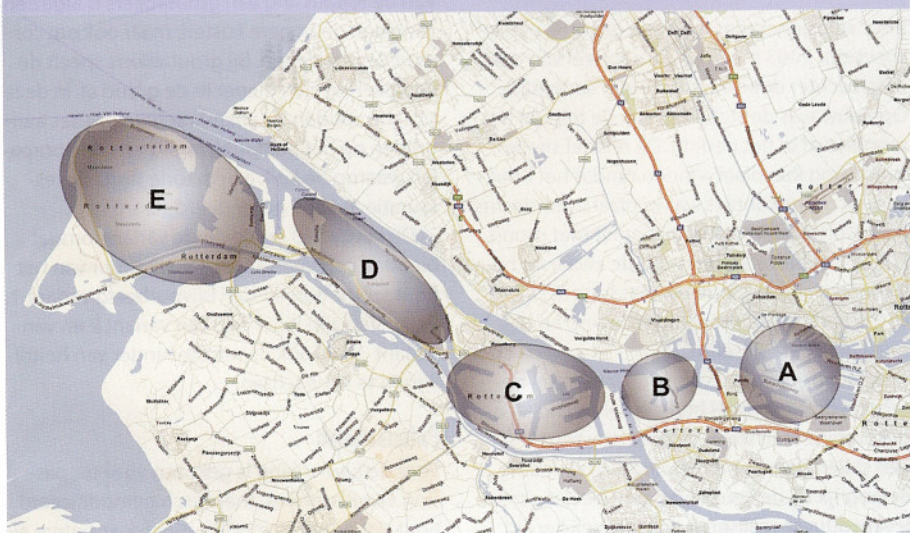
In 't kort

ONDERZOEK

- ▶ **Complexe grondwaterverontreinigingen vallen niet onder Wet bodembescherming**
- ▶ **Gebiedsgericht beheer beïnvloedt waterbeheer, energiebeleid en ruimtelijke ontwikkeling**
- ▶ **Nieuw ontwikkelde handreiking geeft typologie van drie situaties**
- ▶ **Voorbeelden van gebiedsgericht beheer in land, stad en industriegebied**

INDUSTRIEGEBIED

De langdurige en intensieve benutting van het Rijnmondgebied in Rotterdam heeft zijn sporen in de bodem achtergelaten (A-E = bronlocaties). Het Havenbedrijf Rotterdam (grondeigenaar) en een aantal bedrijven (probleem- en baathebbers) zoeken samen met de Milieudienst Rijnmond en VROM naar een gebiedsgerichte aanpak om verspreiding van verontreinigingen buiten de begrenzing van het havengebied te voorkomen. Voor optimalisatie van beheer en sanering voor het gehele gebied zou transport over de grenzen van de daarbinnen gelegen individuele bedrijfsterreinen toegestaan kunnen worden. Het is hiervoor noodzakelijk dat het bevoegde gezag instemt met de aanpak, doelen en consequenties hiervan. Het is ook noodzakelijk dat betrokken bedrijven zich hierin vinden - zowel het bedrijf dat moet toestaan dat een pluim van de buurman, weliswaar op grote diepte, zijn terrein instroomt, als de probleemeigenaar die zekerheid wil dat gecontroleerde verspreiding nu niet betekent dat hij over tien jaar alsnog moet saneren. De aard en omvang van de grondwaterverontreiniging maken deze, vermoedelijk, relevant in KRW-verband. De nu gekozen insteek, waarbij geen verspreiding over de terreingrens plaatsvindt en bronnen worden gesaneerd, biedt een goede grondslag om 'de zegen van Brussel' te krijgen.

LAND

Voor nitraat in het ondiepe grondwater was de oorspronkelijke streefwaarde 25 mg/l en de interventiewaarde 50 mg/l op grond van vooral humaan-toxicologische overwegingen. Het is duidelijk dat de aanpak niet lokaal, zelfs niet regionaal kan zijn, maar dat het een landelijke opgave betreft. De schaal van de beïnvloeding, de betekenis van de agrarische sector en de samenhang met oppervlaktewaterkwaliteit, drinkwaterproductie en natuurwaarden geven de opgave tevens een sterk Europese dimensie.

nitraat (mg/l)	
not relevant or no data	
0 - 25	Green
25 - 50	Yellow
50 - 100	Orange
100 - 150	Red
> 150	Dark Red

daan met gebiedsgericht beheer van verontreinigd grondwater en zijn er nog veel vragen te beantwoorden. Zo is het de vraag op welk schaalniveau verontreinigingen moeten worden beheerd. Voor sommige stoffen gaat het om een landelijke opgave, in andere gevallen betreft het een regionale of lokale schaal. Daarnaast is het zaak de 'waarde van het grondwater' beter te definiëren, zodat duidelijk wordt wie belang heeft bij een bepaalde kwaliteit. De aanpak en beheersing van die kwaliteit kan dan 'meeliften' met de aanwezige economische of maatschappelijke dynamiek.

Ten slotte zijn er afspraken nodig tussen provincies, gemeenten en waterbeheerders om te bezien wie het best is toegerust om op duurzame wijze het grondwater in stedelijk gebied te beheren. De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn op dit moment sterk versnipperd. Ook de ontwerp Waterwet biedt op dit punt nog onvoldoende duidelijkheid. Bestuurlijke samenwerking lijkt dan ook de enige optie om het beheer binnen afzienbare termijn te regelen.

Liesbeth Schipper is werkzaam bij SKB (Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem) in Gouda. Peter de Bruijn en Paul Kerkhoven zijn werkzaam bij MMG Advies.

STAD

In Apeldoorn was van oudsher schoon (grond)water beschikbaar, wat veel bedrijvigheid aantrok. Wat begon als nijverheid groeide uit tot industrie. Metaalbedrijven, drukkerijen en chemische wasserijen lieten hun sporen achter, zoals grondwaterverontreiniging (B = bronlocaties; de blauwe cirkels zijn grondwaterbeschermingsgebieden). De gemeente Apeldoorn versterkt een aantrekkelijk leefklimaat door ondermeer herstel van historische beeklopen, adequaat grondwaterpeilbeheer, stedelijke vernieuwing en uitbreidingswijken. De historische grondwaterverontreiniging zit daarbij in de weg. Het vooralsnog gevalsgerichte karakter van de Wet bodembescherming verhoudt zich slecht met de door Apeldoorn beoogde integrale en gebiedsgerichte aanpak. Daarom zoekt de gemeente in overleg met betrokken private en publieke partijen naar andere wegen. Wellicht biedt de Kaderrichtlijn Water kansen voor Apeldoorn, als de geografische schaal van het grondwatersysteem onder stedelijk Apeldoorn in KRW-termen tenminste relevant is.

